

Festival d'Avignon 1990

Sedert 1985 wordt het Festival d'Avignon geleid door Alain Crombecque. Onder zijn directeurschap heeft het festival zeer nadrukkelijk een centrale plaats opgeëist binnen het Franse theaterlandschap: Avignon verzamelt jaarlijks de vooraanstaande Franse theatergezelschappen (Théâtre des Amandiers-Nanterre, Théâtre National de Chaillot, enzovoort) en functioneert voor die gezelschappen vaak als co-producent bij het opzetten van zeer grote producties.

De editie 1990 trok die premièrelijn door met twee grote Franse producties: Jean-Pierre Vincent, de opvolger van Patrice Chéreau als directeur van het Théâtre des Amandiers-Nanterre regisseerde *Les Fourberies de Scapin* van Molière in de Cour d'Honneur du Palais des Papes; en Jérôme Savary, sinds twee jaar directeur van het Théâtre National de Chaillot, ensceeneerde *Le Songe d'une Nuit d'Été* (*Midsummer Night's Dream*) van William Shakespeare in de Carrière Callet te Boulbon. Van deze twee nieuwe Franse topproducties hing zeer veel af op het vlak van de recette van het Festival d'Avignon: ruim 60.000 van de bijna 150.000 verkochte tickets. Bovendien vormden Vincent en Savary zowat de twee enige 'namen' onder de uitgenodigde regisseurs. Een zware verantwoordelijkheid dus, maar met Molière en Shakespeare als klassieke lokomotieven was er naar het grote publiek toe alvast een veiligheidsmarge ingebouwd.

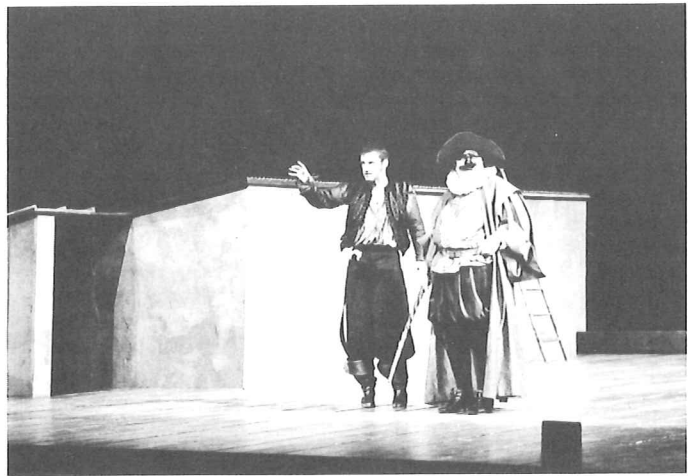
De première-omstandigheden bij de openingsvoorstelling van het Festival d'Avignon, *Les Fourberies de Scapin* van Molière in de legendarische Cour d'Honneur du Palais des Papes, waren desastreus: de mistralwind had voor de gelegenheid stormachtige proporties aangenomen met snelheden van meer dan 100 km/u. Alles behalve ideale condities dus om toneel te spelen, maar tegelijkertijd zo extreem dat de mogelijkheden en de beperkingen van het spelen 'en plein air' zeer duidelijk blootgelegd werden. Gelukkig had Jean-Pierre Vincent, vanuit zijn ervaring met twee vroegere Cour d'Honneur-ensceneringen, in zijn regie deze problemen geanticipeerd. Het spelen 'en face' was op een natuurlijke manier geïntegreerd; de asides in het stuk werden optimaal benut om expliciet naar de toeschouwers toe te spelen; er werd geopteerd voor een zeer vinnige, dynamische speelstijl waarin heel wat elementen uit de *comedia dell'arte* traditie verwerkt zaten (onder andere

het spel met maskers, het akteren op de rand van de cabotinage); er was de noodzakelijke uitvergroting van personages waardoor de zo wie zo al dunne verhaallijn van Scapin voor het publiek te volgen was, ook voorbij de tiende rij dus, wat zeker voor de minder ver dragende vrouwenstemmen zowat de limiet was van de absolute verstaanbaarheid tijdens die stormachtige première.

Gelukkig is *Les Fourberies de Scapin* een farce die zich leent voor dit soort aanpak, het is voor het theater zowat het equivalent van de schelmenroman, en werd door Molière trouwens geschreven in concurrentie met het aan het 17e eeuwse Franse hof zo populaire Italiaans theater van Scaramouche. Hoewel het stuk één van de laatste stukken is van Molière, geschreven na bijvoorbeeld zijn psychologisch meer complexe komedie *Le Misanthrope*, is Scapin een stuk met minder pretenties, behalve het vermaken van het publiek. Molière zou weliswaar Molière niet zijn indien hij terloops niet een aantal hypocriete wantoestanden uit zijn tijd zo belachelijk maken (het uithuwelijken van kinderen ten koste van de echte liefde, de geldzucht van een paar oude vrekken, enzovoort) maar toch is Scapin niet meteen het rijkste stuk uit het Molière-oeuvre.

Jean-Pierre Vincent die als regisseur eerder al tweemaal *Le Misanthrope* regisseerde, heeft vanuit die Molière-ervaring Scapin dan ook binnen die proporties geregisseerd, dat wil zeggen niet als een uniek socio-psychologisch meesterwerk, maar eerder als een energieke farce. De continue aandacht en interesse bij Vincent voor het werken met jonge acteurs (die hier spelen naast een steracteur als Daniel Auteuil in de titelrol) levert zijn Scapin daarbij een extra dosis dynamiek en werkt bovendien de geloofwaardigheid van die jonge rollen in de hand. Vincent houdt er trouwens aan - ook nu hij directeur is van het Théâtre des Amandiers - om te blijven lesgeven aan het Conservatorium, hij beschouwt het als een opdracht om mee te werken aan het doorgeven van zijn ervaring aan een jongere generatie.

Een ander essentieel element binnen het werkproces van Vincent is zijn jarenlange samenwerking met zijn vaste dramaturg-auteur Bernard Chartreux en met de schilderscenograaf Jean-Paul Chambas. Dat soort groepswerk, los van de structuur van de verschillende gezelschappen waarbinnen Vincent geregisseerd heeft, werpt zijn vruchten af en functioneert doordat men elkaar perfect aanvoelt, artistiek op dezelfde golfvlengte zit, maar anderzijds

Les Fourberies de Scapin (Théâtre des Amandiers-Nanterre)
 Foto Georges Méran

ook door het feit dat zowel Vincent (met zijn docentschap aan het Conservatorium), Chartreux (met zijn schrijfprojecten als auteur), als Chambas (met zijn schildersactiviteit) elk een zelfstandige activiteit uitoefenen naast hun groepswerk aan theaterproducties. Die krachtlijn wil Vincent in ieder geval door trekken in Nanterre.

De tweede 'grote' productie die dit jaar op het Avignon-programma stond was *Le Songe d'une Nuit d'Été*, van William Shakespeare in een regie van Jérôme Savary. Locatie was de Carrière Callet te Boulbon, een verlaten steengroeve aan de boorden van de Rhône waar vijf jaar geleden Peter Brook zijn beroemde Mahabharata creëerde. Savary weet in zijn bekende spektakelstijl die imposante alternatieve ruimte te vullen en schuwt daarbij af en toe de grote middelen niet. Hij situeert Midzomernachtsdroom in het milieu van de 'gitans' met caravans, opvallende limousines stijl jaren '50, moto's en side-cars. Daartegenover plaatst Savary de feërieke wereld van Oberon en Titania, een droomwereld waarin hij zijn rijke fantasie volop kan uitleven met daarbij een knipoog naar zijn eigen verleden, naar Le Grand Magic Circus et ses Animaux Tristes. Het theatergezelschap met de amateur-acteurs van Bottom dat een soort play in the play opvoert, roept met hun groteske optreden herinneringen op aan die Savary-troep van weleer.

Midsummer Night's Dream is pas de eerste Shakespeare die Jérôme Savary regisseert en die keuze verwordt niet, rekening houdend met die dubbele wereld binnen het stuk, met dat spel tussen het reële en de fantasie. Met zijn intuïtieve aanpak, door vooral het werken met de acteurs en via de acteurs aan zijn en-

scenering, bereikt Savary een speelstijl die gekoppeld blijft aan de individuele capaciteiten en karakteristieken van zijn mensen. Corporele eigenschappen (een grote dikke, tegenover een dwerg) worden daarbij vaak tegenover elkaar uitgespeeld. Toch meent Savary dat van al zijn ensceneringen deze productie het diepst graaft in de inhoud van het stuk. De anarchistische manier waarop Shakespeare - volgens anarchist Savary tenminste - de liefde benadert, speelde alvast een cruciale rol bij de keuze van precies dit stuk. De overigens schitterende nieuwe hedendaagse vertaling door Jean-Michel Déprats (uitgegeven bij Actes Sud-Papiers) helpt Savary in ieder geval een heel eind op weg om Shakespeare levendig naar vandaag toe te transponeren.

Naast Vincent en Savary bleven belangrijke theaterregisseurs dit jaar jammer genoeg afwezig op het Festival d'Avignon. De Poolse theaterlegendende Tadeusz Kantor en de Oostduitse regisseur Mathias Langhoff leidden weliswaar workshops met jonge theaternemers, georganiseerd net voor het festival, maar hoe belangrijk deze initiatieven toekomstgericht ook zijn, op dit moment ontbrak die internationale dimensie vooral binnen het festival zelf. Het is duidelijk dat de jongere generatie Franse regisseurs nog vaak onvoldoende niveau haalt - Antoine Vitez is begin mei plots overleden, Patrice Chéreau regisseert nog nauwelijks - maar opvolgers zijn er nog niet meteen in zicht.

Veel producties blijven hangen bij modicus gefriemel, bij een zeer simplificerende illustratieve manier van acteren waarbij woorden of een situatie uit de tekst letterlijk getoond worden ('il pleut' zegt de tekst en daar gaat het handje al naar boven